

Lizzy Ansingh, een van de „Amsterdamsche Jofferen”

De schilderes Lizzy Ansingh

Foto Berssenbrugge

OP de bovenste verdieping van een oud Amsterdamsch grachtenhuis, met 't wijd uitzicht over de daken, troont, in een heel typisch atelier, de schilderes Lizzy Ansingh. Heel typisch, zult u zeggen, zijn alle ateliers. Heeft niet ieder talent iets sterk persoonlijks, dat zijn stempel op de omgeving van den werker drukt?

Zeker, de een zal voorliefde hebben voor teere bloemstillevens, de ander schildert uitbundige vruchtenweelde, geen twee volkomen gelijk.

Maar iets heel aparts treft dadelijk bij het binnenkomen in dit atelier. In een groote glazen kast, als een miniatuurhuisje ingericht, woont een patricische, laat 17de-eeuwsche poppenfamilie. Poppen uit alle tijden en alle landen zijn de troetelkinderen van deze schilderes. Poppen bevolken de meeste van haar schilderijen, poppen leiden hier hun verdróomd, onwezenlijk poppenstillevens. Ja werkelijk, ze leven en ze proberen

het niet met menschelijke allures te doen, maar blijven wat ze zijn: poppen.

Wie in dit merkwaardige wereldje binnen-dringt, wil natuurlijk allerlei gaan vragen. Hoe kwam u er toe, poppen te gaan schilderen? Hoe zijn al die poppen in uw bezit gekomen en welke poppen hebben uw voorkeur?

Bij de eerste vraag komt de aanleiding ter sprake. Er is natuurlijk ook een diepere oorzaak. Niet iedere schilderes zal bij een toevallige kennismaking met een poppenverzameling op 't denkbeeld komen, deze zonderlinge wezens tot haar modellen te kiezen. Van de oorzaak valt dus eigenlijk alleen maar te zeggen: Lizzy Ansingh kón niet anders. Waarom gaat een kunstenaar in het algemeen zich aan de een of andere tak van kunst wijden? Omdat een werkelijk talent zich nu eenmaal ondanks alles een weg baant.

Als we de aanleiding tot de poppenvoorliefde gaan naspeuren, vallen we meteen midden in de ontwikkelingsgeschiedenis van dit talent. Maar voor de volledigheid en de goede orde zullen we nu bij 't begin beginnen, bij het „voorhistorisch tijdperk”.

Moeilijkheden bij de beroepskeus, tegenwerking in welken vorm ook, heeft Lizzy Ansingh niet gekend. Hoe kon 't anders! Grootvader Schwartze was zelf schilder en de beide tantes, Georgine, de beeldhouwster, en Thérèse van Duyl-Schwartze, de schilderes, wie kent ze niet? De kunst was een familie-gave en ieder nieuw talent werd met vreugde begroet en opgekweekt.

De eerste schuchtere pogingen van de toen nog slechts zesjarige schilderes waren bijbelsche voorstellingen met engelen, en Jezus, omringd door veel kleiner afgebeelde Joden.

Eenigen tijd geleden kwamen een aantal door grootmoeder Schwartze zorgvuldig bewaarde teekeningen voor den dag, die laten zien hoe ver Lizzy het op haar dertiende jaar al had gebracht in het typeeren van personen. Bij alle mogelijke familie-aangelegenheden maakte zij in dien tijd een toepasselijke prent, die dan op de deur werd geprikt. Zoo zag ik een vermakelijke voorstelling van de beide tantes, die met veel koffers en hoedendozen van een studie- en ontspanningsreis uit Parijs terugkeerden.

Dit alles was nog maar kinderspel. Al spoedig echter begon het ernst te worden. Het atelier van „Tante Trees” was de eerste oefenschool. Als de bekende schilderes de portretten schilderde van vele groote figuren uit dien tijd —

ministers en professoren, Van Tienhoven, Pier-son, Pel, Pijnappel — mocht het beginnende nichtje mee probeeren en ze groeide erin.

Vier jaar lang, te beginnen met haar acht-tiende, bezocht zij de academie, leerde teekenen onder Dake en schilderen bij Van der Waay.

Daarna schilderde zij een tijdlang het liefst in de huiskamer, bij de typische geuren en geluiden van haars vaders apotheek, die haar nog altijd een dierbare herinnering zijn gebleven.

Het leek wel, of Lizzy de voetsporen van haar tante Thérèse zou volgen. Het liefst schilderde zij portretten, evenals deze. Tot opeens een kleine gebeurtenis een geheel andere richting aan haar werk ging geven. De poppen aan het dansen!

De poppen die dat op hun geweten hebben, waren door Thérèse van Duyl op een fancy-fair gewonnen. „Ga ze maar eens schilderen,” zei ze tegen haar nichtje. Lizzy bekeek de schatten, met hun zijden hoepelrokjes, hun stijve steenen armpjes, hun ouderwetsche pruikjes op de strakke gezichtjes... Welk een bekoring ging daarvan uit! Allereerst die verrukkelijke, half verschoten tintjes. Wat was daar een fijn, teer kleurspel mee te bereiken!

En al groepeerend en schilderend ontdekte zij het leven in die stomme wezentjes. Wel behielden de gezichtjes steeds dezelfde starrende uitdrukking, wel konden ze uit zichzelf geen bewegingen maken. Maar de scheppende hand gaf ze houding en op het doek werd die houding tot een moment uit een beweging.

Poppen kwamen bij elkaar op visite, ontmoetten elkaar op straat, kregen hoofsche maniertjes. En hun poppenmaskers? Och, menschen dragen ook zoo vaak een masker in den omgang. De poppen, eerst met uiterlijke bekoring bekeken om hun fijne kleuren en lijnen, kregen nu innerlijke beteekenis, werden symbool.

Een van de eerste beroemd geworden poppenschilderijen is het hierbij afgebeelde „Gele Gevaar”. Jammer, dat de kleur, een van de grootste bekoorlijkheden in al het werk van deze kunstenaress, op de reproductie natuurlijk geheel verloren moest gaan.

Maar wie het fijne dametje rechts bekijkt, ziet hoe ongelooflijk knap hier in de houding van het schuins afgewende hoofdje haar schuchterheid is aangegeven, onder de arrogante blik van den dikken Chinees.

Het poppengezicht zelf verandert niet, maar de houding geeft aan elk der figuren de levende expressie.

Soms heeft Lizzy Ansingh haar poppen vaar-wel willen zeggen, maar ze lieten zich dat niet

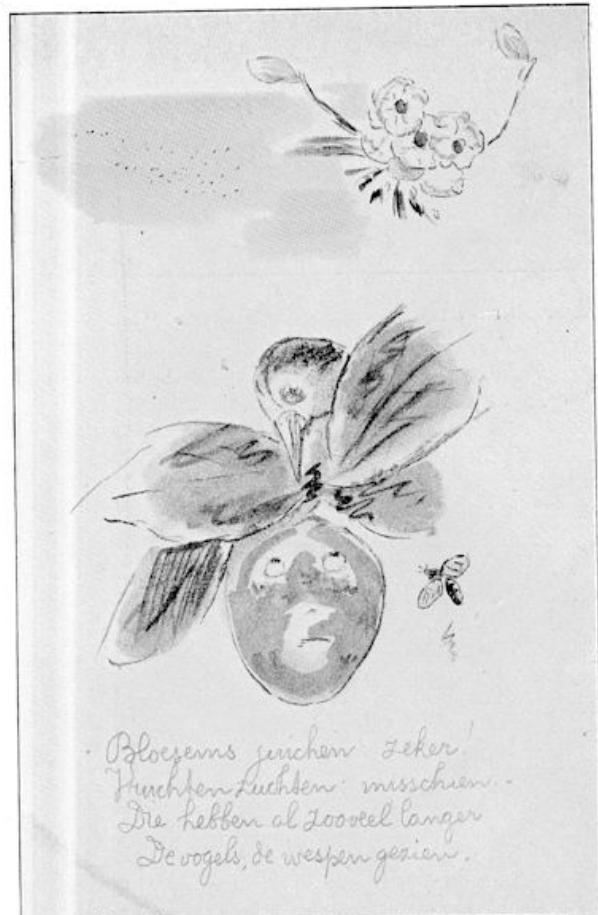
welgevallen en klopten telkens weer bij haar aan.

Daar staat weer zoo'n groepje opgesteld. Dametjes drinken thee, passende kostbare kleurige toiletten, bewonderen elkaar, maar zich zelf het meest. Treffend in al haar werk is de fijne humor, waarmee de schilderes de mensche-lijke fouten hekelt in deze poppensymbolen.

Diezelfde licht spottende humor vinden we in al haar werk terug, zij is een van de ken-merkende eigenschappen van haar persoonlijk-heid. In het gesprek tooveren haar uitingen in dezen geest, altijd raak en soms vlijmscherp, ons telkens een glimlach om den mond. En ook in haar, zij het schaarsch, litterair werk, zijn zij een bron van intiem genot.

Het hier gereproduceerde prentje van Nellie Bodenheim, de bekende illustratrice van kinder-boeken, stelt het titelblad voor van „Een Vruch-tenmandje”, een fijn boekje, waarvoor Lizzy Ansingh de rijmpjes schreef.¹⁾

¹⁾ Het is in honderd exemplaren op steen gedrukt bij de uitg.mij „De Spiegel” te Amsterdam. Ieder exemplaar is in waterverf geschilderd door Nellie Bodenheim. *

Het Gele Gevaar

Schilderij van Lizzy Ansingh

Helaas heeft hier de reproductie weer erg huisgehouden met het frissche geel en rood van het appeltje, dat daardoor wel heel hopeloos grauw zucht. Maar het versje is raak.

En dit dan, bij een perzik:

*Zoo zacht en geurig is er geen...
Een hart van steen.*

En:

*Bananen kunnen aan één steel groeien,
Zonder zich met elkaar te bemoeien.*

Waarbij we tusschen de regels kunnen lezen: waarom moeten mensen van één familie toch altijd iets op elkaar aan te merken hebben!

De aloude waarheid van de zwarte pot en ketel vinden we terug in:

*„Gedroogde pruim, droogpruim”,
Roepen verdroogde vijgen.
Wie een ander onderschat,
Overschat zijn eigen.*

Dit was dan een boekje, waarvan Lizzy Ansingh de tekst verzorgd heeft. Er zijn uiteraard meer boeken, waarin juist de illustratie haar werk is, zoals de kort geleden verschenen historische romans „De Plaetse aan de Vecht” en „Twee Amsterdamsche Joffers”.

Deze laatste titel houdt geen verband met de